Адамзаттың Абайы. Ұжымдық монография.

ӘОЖ 821.512.122.0
КБЖ 83.3 (5Қаз)
А 24

Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
жанындағы Абай ғылыми-зерттеу институтының
Ғылыми кеңесі шешімімен ұсынылған
(№5 хаттама 5 мамыр 2025 жыл)

ҒЫЛЫМИ-РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС

Ж. Дәдебаев, Д. Ысқақұлы, Қ. Әбдезұлы, Л.Ж. Мұсалы

Пікір жазғандар:
филология ғылымдарының докторы, профессор ***Г. Пірәлі***
филология ғылымдарының докторы, профессор ***З. Сейітжанов***

А 24 **Адамзаттың** Абайы: монография / Жауапты редакторы Л.Ж. Мұсалы; құрастырған және баспаға дайындағандар: Б. Даутова, Г. Ыбырайқызы, А. Кенжекожаева. – Алматы: Қазақ университеті, 2025. – 320 б.
ISBN 978-601-04-7235-8

Монографияда Абай Құнанбайұлының ілімі, шығармашылығы туралы жаңа зерттеулер мен ғылыми пайымдаулар жинақталған.
Монография ғылыми көпшілікке, абайтанушыларға, абайтану саласында ізденіп жүрген жас ғалымдар мен зерттеушілерге арналған.

ӘОЖ 821.512.122.0
КБЖ 83.3 (5Қаз)

ISBN 978-601-04-7235-8

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ жанындағы Абай ғылыми-зерттеу институты, 2025
© «Қазақ университеті» баспа үйі, 2025

КІРІСПЕ

«Адамзаттың Абайы» – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті жанындағы Абай ғылыми-зерттеу институтында дайындалған ұжымдық монография. Монография пәнаралық мазмұнымен ерекшеленеді.

Монографияда қарастырылған іргелі мәселе – Абай ілімі. Абай ілімінің адамзаттың бәріне ортақ игі және ізгі құндылықтары әр қырынан зерттеліп, әлеуметтік маңызы бар ойлар мен тұжырымдар негізделген.

Монография әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті Басқарма Төрағасы-Ректор Ж.Қ. Түймебаевтың «Адамзаттың Абайы» атты монографиялық тарауымен басталады. Онда Абайды таныту бүгінгі зерттеуші ғалымдарымыздың борышы, парызы екені туралы өзекті ойлар мен тиянақты пікірлер дәйектелген. Университет ғалымдарының абайтану саласында қол жеткізген жетістіктері абайтану ғылымының дамуына қосылған үлкен үлес ретінде бағаланған. Фараби университетінің «Абай ілімі» оқу пәнінің пәнаралық мазмұны, пәнді оқып білудің, түсінудің және өмірде қолданудың әлеуметтік маңызының жоғары екені жайында сындарлы ойлар айтылған. «Абай ілімі» оқу пәнін жоғары білім беру бағдарламаларының бірінші циклындағы жалпы білім беретін пәндері тобындағы міндетті пән ретінде оқыту ұлы ақынның 180 жылдығы тұсындағы мемлекеттік маңызы бар жетістік болатынына назар аударылған.

Университеттің ардагер ұстазы, ғалым, профессор Ж. Түрікпенұлының монографиялық тарауында академик Төлеген Тәжібайұлының Абай шығармаларын психологиялық тұрғыдан зерттеудің іргелі мәселелері пайымдалған.

АВТОРЛАР ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТ

Жансейіт ТҮЙМЕБАЕВ – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің Басқарма Төрағасы – Ректоры, филология ғылымдарының докторы, профессор.

Жолмұқан ТҮРІКПЕНҰЛЫ – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің профессоры.

Жанғара ДӘДЕБАЙҰЛЫ – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті жанындағы Абай ғылыми-зерттеу институтының директоры, филология ғылымдарының докторы, профессор.

Дандай ЫСҚАҚҰЛЫ – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті жанындағы Абай ғылыми-зерттеу институтының жетекші ғылыми қызметкері, филология ғылымдарының докторы, профессор.

Қансейіт ӘБДЕЗҰЛЫ – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті жанындағы Абай ғылыми-зерттеу институтының жетекші ғылыми қызметкері, филология ғылымдарының докторы, профессор.

Қанипаш МӘДІБАЙ – М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының аға ғылыми қызметкері, филология ғылымдарының докторы, профессор.

Темірғали ЕСЕМБЕКОВ – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті шетел филологиясы және аударма ісі кафедрасының профессоры, филология ғылымдарының докторы.

Рахымжан ТҰРЫСБЕК – Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры, филология ғылымдарының докторы.

Ислам ЖЕМЕНЕЙ – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті шығыстану факультеті «Тұран-Иран» ғылыми-зерттеу орталығының директоры, филология ғылымдарының докторы, профессор.

Әнуар ТАРАҚОВ – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті шетел филологиясы және аударма ісі кафедрасының профессоры, филология ғылымдарының докторы.

Сәмен ҚҰЛБАРАҚ – М.Х. Дулати атындағы Тараз университетінің профессоры, филология ғылымдарының докторы.

Алмасбек МӘУЛЕНОВ – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті филология факультеті Жамбыл атындағы филологиялық зерттеулер ғылыми орталығының директоры, филология ғылымдарының докторы, қауымдастырылған профессор.

Ләйла МҰСАЛЫ – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті жанындағы Абай ғылыми-зерттеу институтының қауымдастырылған профессоры, филология ғылымдарының кандидаты.

Бибігүл ДАУТОВА – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті жанындағы Абай ғылыми-зерттеу институтының аға оқытушысы.

Гүлжан ЫБЫРАЙҚЫЗЫ – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті жанындағы Абай ғылыми-зерттеу институтының аға оқытушысы.

Үлжан БАЙЛИЕВА – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті жанындағы Абай ғылыми-зерттеу институтының докторанты.

Алма КЕНЖЕҚОЖАЕВА – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті жанындағы Абай ғылыми-зерттеу институтының докторанты.

МАЗМҰНЫ

Кіріспе.....3
Түймебаев Ж. Адамзаттың Абайы..... 5
1 Абайды таныту – борышымыз 5
2 «Абайтану антологиясы» – абайтану тарихындағы зор жетістік..... 11
3 Абай ілімі 14
Түрікпенұлы Ж. Абай шығармаларының зерттелуі 17
Академик Төлеген Тәжібайұлының Абай шығармаларын
психологиялық тұрғыдан зерттеуі 17
Дәдебаев Ж. Абай және ислам мәдениеті..... 21
Ысқақұлы Д. Данышпан ақын 56
Әбдезұлы Қ. Абай және қазақ әдебиетіндегі дастандық
дәстүр.....96
Мәдібай Қ. Абай мектебі..... 114
Есембеков Т. Абай поэзиясындағы этномәдени ақпаратты
аудару тәжірибесі 133
Тұрысбек Р. Адамдық һәм адамзаттық құндылықтар мәні.....150
Хакім Абайдың «Қара сөздер» қазынасын қайта оқығанда.....150
Жеменей И. 1 Сағди мен Абай 173
Абай және шығыс.....173
2 Сағди мен Абай өмірінің жолайрығы 178
Тарақов Ә. Абайдың И. Крылов мысалдарын
аударудағы ізденістері 186
Құлбарақ С. «Керек іс бозбалаға – талаптылық...» 216
Мәуленов А. Абай дүниетанымы мәселесіндегі түркілік,
шығыстық және исламияттық дәстүрлермен рухани сабақтастық 229
Мұсалы Л. «Іші – алтын, сырты – күміс сөз жақсысы» 243
Даутова Б. Абай поэзиясындағы уақыт пен кеңістік ұғымының
маңыздылығы..... 252
Ыбырайқызы Г. Жүсіп Баласағұн мен Абай Құнанбайұлы
дүниетанымындағы сабақтастық..... 270
Абай институтының соны еңбектері.....282
Байлиева Ұ. Әлеуметтік маңызы зор кітап.....282
Кенжекожаева А. 1 Танымдық мәні зор еңбек..... ...288

2 Шығармашылық психологиясы туралы бағалы зер
3 Тарихи деректер негізінде жүйеленген құнды пайы
Қорытынды.....
Авторлар туралы мәлімет.....

Ғылыми басылым

АДАМЗАТТЫҢ АБАЙЫ

Монография

Абай институтының еңбектері
24-кітап

ИБ №15956

Басуға 11.06.2025 жылы қол қойылды. Пішімі 60x84 1/16.
Көлемі 20 б.т. Офсетті қағаз. Сандық басылым. Тапсырыс №1576
Таралымы 50 дана. Бағасы келісімді.
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
«Қазақ университеті» баспа үйі.
050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.

«Қазақ университеті» баспа үйі баспаханасында басылды.